

שיעור 5: זיהוי טיעונים

בשיעור זה נלמד לזהות טיעון, נלמד לזהות את המרכיבים השונים בתוך הטעון - למרות שלעתים ההקדמות מופיעות אחרי המסקנה, נלמד להבחין בין טיעון להסבר, ונלמד להבחין בין טיעון דדוקטיבי לטיעון אינדוקטיבי.

האם יש הבדל בין שני הטעונים הבאים:

א. 'הפועל' תל-מלפפונים הבקיעה יותר שערים מיבית"ר' רמת-חסה, **לכן** היא ניצחה במשחק.

ב. 'הפועל' תל-מלפפונים ניצחה במשחק **כיוון** שהבקיעה יותר שערים מיבית"ר' רמת-חסה.

מהי ההקדמה ומהי המסקנה בכל אחד מהטיעונים הללו? מהי ההנחה המובלעת?

בטיעון א' ההקדמה מופיעה לפני המסקנה ואילו בטיעון ב' להיפך: המסקנה באה לפני ההקדמה. כבר ציינו שלמרות שהשם "הקדמות" רומז למשהו שמקדים משהו אחר, לא תמיד ההקדמות מקדימות את המסקנה. לעתים בנוי הטעון כך: (מסקנה) **כי** (הקדמות) בטיעונים שבהם ההקדמות מופיעות לפני המסקנה משתמשים במלות הקשר האופייניות הבאות, לפני המסקנה: לכן, לפיכך, נובע מכך ש..., אנו מסיקים מכך ש..., משתמע מכך ש..., וכו'. בטיעונים שבהם המסקנה מופיעה לפני ההקדמות, משתמשים במלות הקשר הבאות, לפני ההקדמות: מכיוון ש..., מפני ש..., משום ש... וכו'.

זהה את ההקדמות והמסקנה בטיעונים הבאים:

1. 'יהוים הוא בעל דמיון מפותח, אולם אין לו חוש מעשי'. דבר זה מוכח מן ההצעות שהציע: להקים עיר שבה כל השלטים יהיו בכתב רש"י, התחבורה הציבורית תתנהל באמצעות מרכבות הרתומות ליענים, לקצר את הדרך לאוסטרליה על-ידי קדיחת מנהרה בקו ישר מתל-אביב לסידני, לפתור את בעיית ריבוי החתולים והאשפה על-ידי שליחתם לחלל באמצעות טילים, דבר שיחסוך את הצורך במכוניות לאיסוף אשפה ובעובדי תברואה (שגם אותם ניתן יהיה לשלוח לחלל עם החתולים והאשפה, אם יהיה צורך בכך).

2. מיום שחרב בית המקדש ניתנה הנבואה לשוטים; ברור, אפוא, שכל החזאים והמדענים הם שוטים.

אנו רואים, אם-כן, שלא תמיד משתמשים בטיעון במלות הקשר שמנינו.
גם המשפט האחרון הוא מסקנה של טיעון, והן מלות הקשר המציינות שזהו טיעון? והן הקדמות הטיעון?

טיעון לעומת הסבר

"בית המקדש חרב משום שהייתה שנאת חינוס בעם ישראל". **האם זה טיעון?**
 לעתים משתמשים במלות הקשר המאפיינות טיעון גם באמירות שאינן בבחינת טיעונים.
 האמירה הנ"ל אינה בחזקת טיעון. זו טענה המציעה **הסבר** או **סיבה** לעובדה שבית המקדש חרב.

העובדה שבית-המקדש חרב ידועה; אין צורך להציגה כמסקנה של טיעון. לטיעון אנו נזקקים כאשר אנו מעוניינים להגיע למסקנה בלתי ידועה או שנויה במחלוקת ולהראות שהיא אמיתית. שהרי פירושו של טיעון הגיוני הוא - שאם הקדמותיו אמיתיות, מסקנתו חייבת להיות אמיתית. לכן, אם אנו יודעים שההקדמות אמיתיות, אנו מסיקים שגם המסקנה אמיתית. אם אנו משוכנעים מראש באמיתותה של טענה, כגון "בית המקדש חרב", איננו זקוקים להסיקה מתוך הקדמות כלשהן. אם איננו יודעים מדוע קרה המאורע הנזכר בטענה, נחפש את הסיבה לכך, נחפש הסבר. כאשר אנו מאמינים שמצאנו את הסיבה - יש לנו הסבר למאורע.

רק אם נרצה לבסס את הטענה בדבר הסיבה נזדקק לטיעון. למשל:
 שנאת חינוס גורמת למורל ירוד בעם;
 כאשר עם הוא בעל מורל ירוד, הסיכויים שיפסיד במלחמה גדלים;
 לכן סביר להניח ששנאת החינוס הייתה הסיבה לכך שעם ישראל הפסיד במלחמה.

בהנחה שאנו חושבים ששתי ההקדמות אמיתיות, יש לנו **ביסוס** למסקנה. המסקנה אינה הכרחית, אולם היא בעלת סבירות גבוהה.
 זהו טיעון אינדוקטיבי - כפי שנראה בסעיף הבא.

קבע בכל אחת מהדוגמאות הבאות האם האמירה משמשת כהסבר ו/או יש לציין את המאורע שניתן לו הסבר ואת הסיבה, כטיעון ו/או לזהות את ההקדמות והמסקנה, או לא זה ולא זה.

1. נהיגתם של נהגים שיכורים היא מסוכנת, לכן הימנע מלנסוע איתם.
2. האלכוהול כוגם בריכוז של הנהג וכיוון שנהיגה בטוחה דורשת ריכוז רב הרי

נהיגתו של מי ששתה משקאות אלכוהוליים לפני הנהיגה אינה בטוחה.

3. התאונה נגרמה בגלל חוסר ערנות הנהג.

4. חוסר ערנות הנהג גורם לתאונות, לכן מכוניות עלולות להחליק בכביש חלק.

תשובות: א' חוסר ערנות ב' חוסר ערנות ג' חוסר ערנות ד' חוסר ערנות

יש לזכור כי מסקנה של טיעון יכולה להיות רק טענה, ולא עצה או צו (פקודה). דוגמה 1 הייתה יכולה להיות טיעון אילו הייתה מנוסחת כך: "נהיגתם של נהגים שיכורים היא מסוכנת, לכן מי שנוסע איתם מסתכן". העצה הניתנת תלויה בגורמים נוספים, למשל: שהאדם אינו מוכן לקחת סיכון ושאינו ממחר עד כדי כך שיהיה מוכן לקחת את הסיכון.

בקשר לדוגמה 4, יש לזכור שגם אם טיעון אינו הגיוני, הוא עדיין בחזקת טיעון. **ומדוע**

הטיעון אינו הגיוני?

בהמשך נדון ביתר פירוט בסיבות והסברים.

טיעונים דדוקטיביים ואינדוקטיביים

כל טיעון מבוסס על ההנחה שהקדמותיו מספקות הוכחה או ביסוס לאמיתות מסקנתו. ניתן להבחין בין שני סוגי טיעונים:

טיעון **דדוקטיבי** - מתחייב לכך שהקדמותיו מספקות הוכחה **מכרעת** לאמיתות המסקנה. אנו אומרים גם שהמסקנה **מתחייבת בהכרח** מתוך ההקדמות.

טיעון **אינדוקטיבי** הוא כל טיעון שאינו דדוקטיבי, כולל טיעון בדרך **אנלוגיה**. בטיעון **אינדוקטיבי** - ההקדמות מספקות ביסוס כלשהו לאמיתות המסקנה, אולם לא הוכחה מכרעת; המסקנה אינה מתחייבת בהכרח מההקדמות, אלא לאור ההקדמות יש למסקנה סבירות גבוהה יותר או נמוכה יותר.

עד עתה לא הבחנו בין טיעונים דדוקטיביים ואינדוקטיביים. מכאן ואילך נבחין ביניהם.

דוגמאות של טיעונים דדוקטיביים:

1. כל הברבורים הם לבנים, לכן כל הברבורים הם לבנים.
2. הקבוצה שיחקה יפה אך הפסידה, נובע מכך שהקבוצה הפסידה.
3. לכל תלמיד(ה) בבית-ספרנו יש ראש אחד;
זלמן הוא תלמיד בבית-ספרנו;
לכן לזלמן יש ראש אחד.

בדוגמאות הנ"ל כל הטיעונים הם דדוקטיביים תקפים; לא ייתכן שהמסקנה שקרית כאשר ההקדמות אמיתיות.

דוגמאות של טיעונים אינדוקטיביים:

1. כל הברבורים שנראו עד היום היו לבנים, לכן כל הברבורים לבנים.
(למסקנה זו יש סבירות גבוהה, ואמנם - עד אשר נתגלו ברבורים שחורים באוסטרליה האמינו שכל הברבורים לבנים).
2. מיכאל מצמץ בעיניו, הסמיק והסתכל לצדדים, כאשר אמר שהוא קיבל ציון גבוה; זהו סימן לכך שהוא כנראה קיבל ציון נמוך. (המסקנה הגיונית, אולם בהחלט ייתכן שמיכאל קיבל ציון גבוה, אלא שהוא פשוט ביישן).
3. הקבוצה ניצחה עד עכשיו בכל משחקה, לכן תנצח גם במשחק הבא.
(אנו יודעים כי למרות הסבירות שהקבוצה תנצח, בהחלט ייתכן שבמשחק הבא תפסיד)
4. ברוך אומר כי כלבים אינם נושכים אנשים טיפשים, אולם אינני מאמין בכך, שכן אני תמיד מנסה להתקרב לכלבים והם אף פעם אינם נושכים אותי.
5. **מהי כאן ההנחה המובלעת ומדוע הטיעון אינדוקטיבי?**
לכל התלמידים שאני מכיר בבית-ספרנו יש לכל היותר ראש אחד, לכן סביר להניח שגם לזלמן אין יותר מאשר ראש אחד.

מושגים והגדרות שהיכרנו בשיעור הזה:

טיעון לעומת הסבר

טיעון אינדוקטיבי

טיעון דדוקטיבי

